

Iro Särkkä, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

NATON KESKEISET TURVALLISUUSHAASTEET

MITÄ ODOTTAA VILNAN HUIPPUKOKOUKSELTA?

Naton jäsenmaiden johtajat tapaavat Vilnan huippukokouksessa Liettuassa 11.–12. heinäkuuta 2023. Liittokunnan kyky toimia uskottavasti kriisiaikoina riippuu siitä, miten hyvin se onnistuu ratkaisemaan vaikeita kysymyksiä liittyen yhteiseen puolustukseen, pelotteeseen ja turvallisuuteen sekä laajentumiseen.

Venäjän aloittaman provosoimattoman, brutaalien Ukrainan sodan seurauksena kollektiivisella puolustuksella ja pelotteella on Naton tehtäväkentässä enemmän merkitystä kuin koskaan aiemmin. Nato on vahvistanut puolustusta itäisellä sivustallaan perustamalla neljää uutta taisteluosastoa Romaniaan, Bulgariaan, Unkariin ja Slovakiaan. Lisäksi se on lisännyt läsnäoloaan Baltian maissa laajentamalla rauhajan ilmapuolustusharjoituksia.

Kuluneen vuoden aikana liittouma on keskittynyt kehittämään uutta strategista konseptia euroatlanttisen alueen puolustamiseksi (engl. Deterrence and Defence of the Euro-Atlantic Area, DDA).

Kyseessä on suurin muutos liittouman sotilaallisessa asemassa kylmän sodan jälkeisenä aikana. DDA:n tavoitteena on saattaa yhteinen puolustus toimintakuntoon kaksi vuosikymmentä jatkuneiden Nato-alueen ulkopuolisten operaatioiden ja kriisinhallintatehtävien jälkeen.

Naton odotetaan viestivän Vilnassa, miten DDA toimeenpannaan. Olennaisena osana uutta puolustusstrategiaa Nato kehittää nyt alueellisia, toimintaympäristökohtaisia ja toiminallisia puolustus suunnitelmia, jotka auttavat sitä varautumaan paremmin eri uhkaskenaarioihin. Jotta suunnitelmat voitaisiin toteuttaa täysimääräisesti ja integroida osaksi Naton puolustus suunnitteluprosessia,

Nato on ottamassa käyttöön yhteisen joukkomallin, joka on nopeammin toimintavalmiudessa. Samalla siirrytään komento- ja johtamisrakenteeseen, jonka sotilaalliset valmius- ja yhteensopivuusvaatimukset ovat aiempaa korkeammat.

Muutosten myötä liittokunnan täytyy ratkaista useita vaikeita kysymyksiä.

Suurin kysymysmerkki suunnitelmien toimeenpanemiseksi on Naton jäsenmaiden poliittinen tahotila. Vilnan huippukokouksessa Nato arvioi uudelleen vuoden 2014 sitoumusta, jonka mukaan kaksi prosenttia kansallisesta BKT:stä olisi käytettävä puolustukseen. Tästä määrästä 20 prosenttia pitäisi käyttää materiaalihankintoihin sekä

tutkimukseen ja kehitystoimintaan. Tavoite tuskin täyttyy Vilnan huippukokoukseen mennessä, sillä vain noin joka neljäs Naton jäsenistä täyttää kahden prosentin tavoitteen. Kehitys kuitenkin näyttää lupaavammalta kuin moneen vuoteen. Todellinen kysymys ei ole niinkään se, mitä uuteen lupaukseen kirjataan tai miten liittouma valvoo sen toteutumista tulevaisuudessa, vaan liittoutuneiden maiden halukkuus sitoutua siihen pitkällä aikavälillä.

Toinen ongelma liittyy Nato-maiden erilaisiin uhkakäsityksiin. Liittokuntaan ei haluta muodostaa pysyviä alueellisia blokkeja, mutta todellisuudessa Natossa on valtioryhmiä, jotka jakavat uhkakuvia sekä euroatlanttisella alueella että maailmanlaajuisesti. Naton koillisen alueen Baltian maat ovat erityisen haavoittuvia Venäjän uhalle, koska ne sijaitsevat lähellä Venäjää eikä niillä ole maantieteellistä syvyyttä. Eteläisen Välimeren maiden ja Länsi-Euroopan Nato-maiden kohdalla kansallisissa uhka-arvioissa esiin nousee puolestaan terrorismi.

Vilnan huippukokouksessa Nato todennäköisesti ilmoittaa vahvistavansa turvallisuussuhteita indopasifisen alueen kumppanimaihin eli Australiaan, Japaniin, Uuteen-Seelantiin ja Korean tasavaltaan, joille Kiina on ajankohtaisempi turvallisuushuoli.

Vaikka Kiinaa ei pidetä Natossa uhkana vaan pikemminkin turvallisuushaasteena, on yhä tärkeämpää seurata tarkasti Kiinan kehitystä.

Naton on hyväksyttävä kollektiivisen turvallisuuden tietynasteinen alueellistuminen. Väistämätön kehitys tulee vahvistamaan alueellisten kahden- ja kolmenvälisten sekä minilateraalien puolustusyhteistyömuotojen merkitystä. Näihin lukeutuvat muun muassa Pohjoismainen puolustusyhteistyö (NORDEFECO), Pohjoismaiden ja Baltian yhteistyö sekä Ison-Britannian johtama Joint Expeditionary Force (JEF). Alueellisen yhteistyön vahvistuminen palvelee myös Naton aktiivisempia pyrkimyksiä kehittää globaalia yhteistyövaraista turvallisuutta, mikä on liittokunnan kolmas ydintehtävä.

Kolmas iso haaste liittyy Naton laajentumisretoriikan rajoihin ja uskottavuuteen. Suomen ja Ruotsin liittymisprosessit ovat osoittaneet, että vaikka puolustusliitto on valmis toivottamaan tervetulleeksi uusia jäseniä, jotka jakavat Naton arvot ja turvallisuusintressit, kansalliset varaukset voivat mutkistaa sitä. Unkari ja Turkki ovat tarpeettomasti pitkittäneet Suomen ja Ruotsin liittymistä omien kansallisten etujensa vuoksi. Tulevaisuudessa Naton jäsenmaiden tulee kyetä painostamaan niskoittelevia jäsenmaita päätöksiin nopeammin.

Vaikein laajentumiskysymys kytkeytyy kuitenkin Ukrainan tilanteeseen. Vaikka liittolaismaat ovat antaneet ennennäkemätöntä taloudellista ja sotilaallista tukea Ukrainalle, ne ovat eri mieltä siitä, miten ja milloin Ukraina pitäisi kutsua Naton jäseneksi. Ukrainan Nato-jäsenyydelle asetettavien vaatimusten keventäminen toimisi ennakkotapauksena muille epävarmassa tilanteessa oleville maille, kuten Georgialle ja Moldovalle, jotka myös kamppailevat kasvaneen Venäjän uhan kanssa.

Vaatimusten alentamisen sijaan Naton tulee kyetä osoittamaan uskottavaa ja kestäväää solidaarisuutta Ukrainalle. Vilnan huippukokouksessa Naton olisi sovittava vankemman poliittisen ja käytännön tukipaketin lisäksi pitkän aikavälin etenemissuunnitelmasta, joka edistäisi Ukrainan Nato-jäsenyyttä. Yksi konkreettinen askel on Naton ja Ukrainan komission muuttaminen Naton ja Ukrainan neuvostoksi, joka toimii osapuolten yhteisenä foorumina ja valvoo jäsenprosessin etenemistä.

Loppujen lopuksi Naton uskottavuus ei riipu sen retoriikasta vaan sen teoista. Liittokunnan täytyy kyetä ratkaisemaan nämä vaikeat kysymykset säilyttääkseen toimintakykynsä kriisiaikana. /